

פרשת דברים

אלה הדברים אשר דבר משה אל כל ישראל (א, א)

ספר זה, הנקרא בשם ספר משנה תורה, פותח בתוכחה בימי חודש אב, ימים קשים לעם ישראל, כדי שנזכור כולנו שגרמנו צער להקדוש ברוך הוא. והצער הזה נהפך לצער עבורנו, ימי דין, ימים שמזלם של ישראל למטה חס וחלילה, ומשום כך פותחים דווקא בפרשת תוכחה, שנדע להיזהר במשנה זהירות בימים אלה להרגיש בצער השכינה ובגלותה- גלותנו.

בימים אלו עלינו לזכור שאנו נמצאים בגלות ארוכה וממושכת של קרוב לאלפים שנה. עבר קציר כלה קיץ ועדיין לא נושענו. במגילת איכה כתוב: "כל רודפיה השיגוה בין המצרים". ופירש זאת הבעל שם טוב הקדוש, באופן כזה: "כל רודפי ה' השיגו ה' בין המצרים". דהיינו, כל מי שרודף ה' ואוהב מצוותיו השיגו בין המצרים, בימים קשים אלו דווקא.

הרב הקדוש רבי מרדכי מנדבורנא זיע"א היה אומר: בטבע העולם, אבא שיש לו עשרה בנים ומתו מתוכם שבעה, הרי השלשה הנותרים אהובים ביותר, משום שאלו מה שנשארו לו בחייו. אף הקדוש ברוך הוא כן, אנו שארית הפלטה, ולכן אהבתו וקרבתו אלינו גדולה, ובפרט בימים טרופים אלו. ועיקר מטרת הרחוק שהרחיקנו השם יתברך מאדמתנו היא כדי שנזכור עוונותינו, נתחרט על מעשינו, ונחזור בנו. וכמו שנאמר: "בושו והיכלמו מדרכיכם בית ישראל".

ימי בין המצרים הם ימי חשבון נפש נוקבים, בבחינת: "כל מי שלא נבנה בית המקדש בימיו כאלו נחרב בימיו". ולפי גרסת התלמוד הירושלמי (יומא פרק א') "כאילו הוא בעצמו חרבו", ה' ישמרנו.

בזמן אבותינו, עד לפני דור או שנים, צער החורבן היה מורגש. ואלו כיום בעוונותינו הרבים נשכח מליבנו עניין החורבן, אנשים ריקים מתהללים במדינה ובישוב הארץ, ולא שמים לב שהמצב שאנו שרויים בו היא הגלות הגדולה ביותר שעליה צריכים לבכות. והרי בכל שמחה מצווים אנו: "אעלה את ירושלים על ראש שמחתי". בכל בנין ובית חובה להשאיר אמה על אמה כדי לזכור את חורבן בית המקדש בכניסתו וביציאתו. וכבר כתב היעב"ץ שנראה בעיניו שכל סיבת העינויים והשמד ואורך הגלות הוא מחמת חוסר הבכיה והצער על גלות השכינה, ואם כך הדברים אמורים על זמנם, מה נענה אנו יתמי דיתמי על זמנינו אנו???

מספרים על ה"חתם סופר" שהיה נוהג להתבודד בערב תשעה באב (שעות ספורות לפני כניסת הצום) מבלי שיכנס איש לחדר ההתבודדות, היה אחד מתלמידיו סקרן לדעת מה הרב עושה בחדרו, הלך והביט מחור המנעול לראות את מעשי רבו, ונבהל מאוד בראותו את רבו, קדוש ישראל "החתם סופר" יושב על גבי הקרקע וממלא כוס דמעות. מטבל את הפרוסה בדמעות ואוכל, בבחינת: "האכלתים לחם דמעה", וכן היו הגאון רבי אליהו זיע"א, והגאון רבי יעקב חיים סופר זיע"א, יושבים בכל לילה לומר "תיקון חצות" בבכיה, והיו נותנים דמעות אלו לעקריות - והיו נפקדות, או לחולים - והיו מתרפאים.

הזמן הזה והימים הללו ימים קשים הם, וזמן פורענות בעולם, צריכים לדעת שאף על פי שעת צרה היא, עם כל זאת עתידים אנו להיושע ממנה, וכבר אמר דוד המלך, עליו השלום: "שבטך ומשענתך המה ינחמוני" והסביר זאת הסבא מנוברדוק זיע"א, במשל לבן שטעה ביער עבות, והיה מפחד מאוד מאריות ודובים, ופתאום קיבל סטירת לחי חזקה, טרם שזעק הביט וראה שמכה זאת היא מאביו, מיד צעק "אבא!!! וחיבקו במקום לצעוק חמס על המכה שקיבל, וכן הדבר בעם ישראל שמקבלים מכות, אך בטרם יצעקו אם יראו ממי קבלו את המכה, הרי הם מתנחמים. ועל זה אמר דוד המלך: "שבטך ומשענתך המה ינחמוני".

עלינו לדעת שבימים אלו חייבים אנו להתקרב יותר לבורא עולם, ולהתאבל על חורבן הבית, וכבר אמר

פרשת דברים

רבי שמעון בר יוחאי בגמרא ברכות (ל.) מיום שחרב בית המקדש אסור לאדם שימלא פיו שחוק בעולם הזה, ואין הכוונה להיות בעצבות, חס וחלילה, אלא שלא להרבות בשמחה שאינה של מצוה.

צריכים אנו לזכור את צערו של השם יתברך על בניו, וכמו שאמר אליהו הנביא, שבכל יום ויום אומר הקדוש ברוך הוא: "אוי לאב שהיגלה את בניו מעל שולחנו, אוי להם לבנים שגלו מעל שולחן אביהם" ועל ידי שאנו נצטער על חורבן הבית אז יתקיים בנו: "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה".

נזכה בקרוב לראות עין בעין בביאת משיח צדקנו, אמן ואמן (כותנת פסים).

מספרים על יהודי כפרי, רועה צאן מנעוריו, שגידל בדיר שלו עיזים וכבשים רבים. כל אנשי הסביבה באו לקנות ממנו חלב וצמר, שהיו לו שכר נאה לפרנסה.

ויהי היום, וגנבים הגיעו לכפר, והחלו לחמוס את עיזיו וכבשיו של היהודי. בבוקר אחד חסרו 10 עיזים מן העדר, למחרת עוד, 20 וכך מדי יום ביומו. משראה הכפרי שהעדר מתדלדל בצורה משמעותית, ועימו גם פרנסתו, נסע העירה, אל רבו הצדיק, וביקש בדמעות שיברך אותו שהגנבים יפסיקו לגנוב ממנו.

הרבי ראה את ליבו השבור של הכפרי, ובירכו בחום. ואכן, בתוך תקופה קצרה חדלו הגנבים מלהופיע בכפר ההוא.

משראה הכפרי שברכתו של הרבי פעלה בהצלחה, נסע שוב למעונו של הצדיק, כדי לבשר לו את הבשורה הטובה ולהודות לו על כך. עכשיו הוא כבר נכנס לחדרו של הרבי בפנים מחוייכות, וכולו שופע אושר.

לאחר שהודה לרבי על ברכתו, פנה אליו הצדיק, ואמר לו: 'שמעת על האסון הנורא שאירע היום עם הכבשים?'

הביט הכפרי בתימהון, ולא ידע למה הרבי מתכוון. אסון נורא עם כבשים? על מה הרבי מדבר?

אבל הרבי ממשיך ושואל: 'וכי לא שמעת על האסון הנורא?!'

כשראה הרבי שהכפרי אינו יורד לסוף דעתו, פתח בפניו את הפסוק (במדבר כ"ח, ד) "את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים", ואמר: 'הרי הקב"ה ציוונו בתורתו להקריב מדי יום את שני כבשי התמיד בבית המקדש, ועכשיו כשבית המקדש חרב בעוונותינו, אין לנו אפשרות להקריב את שני הכבשים הללו. האין זה אסון נורא ואיום?!'

והמשיך הרבי: 'הגיע הזמן שאחרי שיצאת מהאסון שלך בעניין הכבשים, ודעתך נרגעה עליך, שתחשוב גם על האסון שהוא עם הכבשים... אם בית המקדש היה קיים, היו נעלמות כל המחלות והצרות המכבידות כל-כך על אחינו בני ישראל.

וכיון שבית המקדש עדיין חרב, וכבשי התמיד עדיין לא עולים על המזבח, האין זה אסון נורא?!' ("והערב נא").

ה'משנה ברורה' כתב אודות עיקר מטרם של הצומות בזה הלשון: "כל אלו הימים כל ישראל מתענים בהם מפני הצרות שארעו בהם, כדי לעורר הלבבות לפקח על דרכי התשובה, ויהיה זה זכרון למעשנו

פרשת דברים

הרעים ומעשה אבותינו שהיה כמעשנו עתה, עד שגרם להם ולנו אותן הצרות. שבזכרון הדברים אלו נשוב להטיב, כמו שנאמר 'והתוודו את עוונם ואת עוון אבותם'."

ולכן חייב כל איש לשום אל לבו באותן הימים ולפשפש במעשיו ולשוב בהן, כי אין העיקר התענית, כמו שכתוב באנשי נינווה 'וירא ה' את מעשיהם', ואמרו חז"ל: 'את שקם ואת תעניתם לא נאמר, אלא את מעשיהם', ואין התענית אלא הכנה לתשובה". אם אדם צם ולא פשפש במעשיו - הוא לא יצא ידי חובת הצום!

נצייר לעצמנו זוג העומד להתחתן. שכרו אולם, שלחו הזמנות לכל המשפחה ולכל הידידים והמכרים, קנו טבעת, קנו כוס לשבור, בקיצור: הכינו הכל. והנה מגיע הלילה המיוחל. כל המוזמנים מגיעים, התזמורת מנגנת, סעודה כיד המלך, אלא שמרוב הטרדות והעיסוקים הרבים לקבל את האורחים, לדאוג לכל אחד למקום ישיבה וכו' - שכח החתן לקדש את הכלה ולשאת אותה לאישה...

היה אולם, היו הזמנות, אך כל אלו חסרי משמעות ללא נישואין! זה לא רק שחסרים הקידושין, אלא שלא היה כאן כלום!

וכך, אומר ה'משנה ברורה', אדם שצם ולא פשפש במעשיו, זה לא רק שחסר לו פרט כלשהו או הידור כלשהו בקיום מצות הצום, אלא שלא יצא כלל ידי חובה, הצום לא נחשב לו! מדוע? כי תכלית הצום להביא את האדם להתבונן, לפשפש במעשיו, ואם הצום לא מביאו לידי תשובה - לא קיים את מצות היום!"

"ומכל מקום" - מסיים ה'משנה ברורה' - "אין לפטור את עצמו בתשובה בלבד, כי ימים אלו הם מצות עשה מדברי הנביאים להתענות בהם" (נתיבי אור).

סיפר המגיד מדובנא זצ"ל: היה זוג שלא היו להם ילדים והם עשו מאמצים רבים ולא זכו להיפקד. לאחר זמן פקד ה' אותם והאישה התעברה. כמה שירות ותשבחות נאמרו על ידם בדרכם לבית הרפואה ללדת!

באמצע הלילה השתבש משהו והבעל נקרא אל הרופא. הרופא אמר לו עם פנים רצינות: "המצב מסובך. אפשר להציל או את האישה או את הילד. מה לעשות?"

בכה הבעל: "מה אני יכול לעשות? אתה רוצה שאני אחליט? הלא אלו דיני נפשות. תן לי חצי שעה לשאול רב".

אמר לו הרופא: "אין חצי שעה! זה ענין של דקות! האמא או הילד?"

אמר הבעל: "נשאל את האמא, הלא מדובר בחיים שלה!" ניגשו לאמא וסיפרו לה את המצב.

בכתה ואמרה: "כל חיי חिकיתי להיות אמא! ואם אני אוותר עליו אז למה לי חיים? תצילו את הילד!" והיא אומרת לבעלה: "כשהילד יגדל קצת תספר לו מה אני עשיתי בשבילו. את המשניות שילמד לעילוי נשמתי, ואת הקדיש שיאמר- שיהיה בהם רגש! שלא יאמר אותם כלאחר יד. שיבין מה שעשיתי בשבילו". הבטיח האבא בדמעות שלישי. האב יצא והרופאים פנו למלאכתם.

האמא נפטרה ומודעות גדולות ניתלו ברחבי העיר: "נפטרה בדמי ימיה". איזו טרגדיה! הלוויה הייתה רוויה

פרשת דברים

צער ויגון וציבור של אלפים הזיל דמעות כמים.

עברו השנים והגיע זמן בר המצווה של הילד. קרא לו האבא וסיפר לו על אימו: "היא הייתה אישה נפלאה, ובשעת הלידה הייתה צריכה לבחור בין החיים שלה לבין החיים שלך. היא העדיפה שאתה תחיה! והיא ביקשה ממני לומר לך להגיד קדיש כמו בן אדם. אל תרוץ בקדיש. כשתגיד 'ברכו' שיהיה עם רגש. יום השנה לאימך חל ביום ההולדת שלך. בבר מצווה שלך אתה תצטרך להתפלל לפני העמוד ולהגיד קדיש. לכן קח את הדברים לתשומת לבך". הבטיח הבן לאבא.

באולם, כשהתכנסו לתפילת ערבית. ניגש הבן ו"ירה" את הקדיש: "יתגדלויתקדששמיה...". כאילו לא דיבר עמו אביו מעולם. האבא התעלף.

כשהעירו את האבא הוא קרא לבן ואמר לו: "על אמא כזאת כך אומרים קדיש?! הלא התחננתי לפניך! דיברנו על זה וסיפרתי לך מי הייתה אמא שלך. אתה יודע מה היא הקריבה בשבילך!"

אמר הבן: "אבא, לא הכרתי אותה. אני לא יכול לסחוט רגשות כלפי מי שלא הכרתי אותו. יש לי קבר שאני יכול להתפלל שם, אבל רגש אין!"

אומר המגיד מדובנא: לפני יותר מאלפיים וארבע מאות שנה בפעם הראשונה, ולפני כאלפיים שנה בפעם השניה, ה' רצה להשמיד אותנו! לא היינו ראויים לאמון. אבל ה' כילה את חמתו על העצים ועל האבנים (בית המקדש) על ה"אמא". אלא שה' אמר: "יש יום זיכרון פעם בשנה, כשמגיע ט' באב תשבו על הרצפה ותבכו קצת. תשבו על הרצפה ותגידו קינות, שלא ייראה 'סתם'. תבינו מה אומרים". ואנו אומרים: "ריבוננו של עולם, אין לנו רגש כלפיו, לא הכרנו אותו, לא היינו שם, בקושי יש מצבה, אנו לא יכולים לסחוט רגשות...". וכדי ביזיון וקצף!

האומללות שלנו היא שאנו לא יודעים בכלל מה רוצים מאיתנו. אנו לא יודעים מה חסר לנו, על האומללות הזאת- "על זה דווה לבנו. על אלה חשכו עינינו. ועל הר ציון ששמם". על בית המקדש שבלב שלנו שהוא שמם, שאין לנו שום רגש! על זה דווה לבנו.

יום אחד בשנה פונה ה' יתברך אלינו בבקשה: "ראו בני חביבי, על הכל ויתרתי לכם, הכל נתתי לכם, אנו חשבו לפחות בט' באב על צערי הרב. גם לי יש ילדים והוצרכתי להגלות מעל שולחני, ומה גדול הוא צערי". אך כאשר מגיע יום תשעה באב אנו מחפשים אמצעים כיצד לעבור את הצום בנקל. אנו תרים אחרי מנין שבו נאמרות הקינות במהירות, כדי שלא נצטרך לשבת שעות ארוכות על הארץ באמירתן; אח"כ אנו מבקשים חדר ממוזג שבו נוכל לישון שעות אחדות כדי שהצום יעבור מהר. "הכזה צום אבחרהו?! וכי כך עושים למי שבטובו הגדול הוא "היטיב הוא מיטיב הוא ייטיב לנו" בכל עת ובכל שעה? במה שונים אנו מהבן המסרב לומר קדיש כראוי?

אם כן הבה נשכיל להתבונן מעט בצער השכינה! נכין את עצמנו בימים שלפני תשעה באב, נאמר ביתר תשומת לב את הברכות והתפילות שבהן מוזכרים חורבן ירושלים והגלות. ובעיקר נחשוב על צער השכינה ונזכה להימנות בין אותם שנאמר עליהם "כל המתאבל על ירושלים זוכה ורואה בשמחתה" (אור דניאל).

מקור: אוצרות הפרשה

פרשת דברים